

SJEĆANJA

STRATIŠTE U MACELJSKOJ ŠUMI OTKRILIO JOŠ JEDNU HRVATSKU PRIČU

Piše:
Zvonimir ZORIĆ

Napustila nas je znanijevik jedna od političkih sužnjica bivšeg režima jugokomunističkog sustava iz zloglasnoga ženskog zatvora u Slavonskoj Požegi, gospođa Zora Heger.

Utop je bio na zagrebačkomu groblju Mirogoj, uz prisušnost sestree Zdenke, nećakinja sa supružnicu i djecom, kao i druge blizne i dalje rodbine, te susušenika sa sudskog procesa iz 1947. g. i nemalo broja pokoljinih suputnika iz požeškoga logora onih teških godina robljanja od 1947. do 1953. godine. Došlo su da se pokopne posmrtnim ostacima svoje drage te Zore, kako su je u ono vrijeme nazivale iz poštovanja i zbog njezina dostojanstvena podnošenja teškoga zatvorskog režima. Bila im je uopće malo dobrobiti domoljublju, primjerom da za domovinu Hrvatsku i njezinu slobodu i najveće žrtve nisu uzaludne.

Da je bila takva, posvjedočila je i jedna slika gospođe među prisutnima nad otvorenim grobom kada je iz mnoštva izšla i približila se grobu (poslije sam saznao da je to prof. Zorka Zubović, pokoljinića suptinica) i zamolila žalobni skup da joj do-

Nakon Bleiburga, nepregledna kolona zarobljenika ukrcajena je u vlakove smrti.

stigao u Maribor, ali moj otac Grša Zorić i moj ujak Joso Karfić nikad nisu stigli. Ostali su kao i tisuće i tisuće drugih Hrvata na tome krvavu putu do Maribora.

Sutradan 17. svibnja 1945. ukrcaji su nas u željeznicu visoke vojske, da se prevozi u tje- ugnu, na željezničkoj stanici Maribor, uz jaku naružanu pratnju uniformiranih partizana. Predvečer je vlak krenuo, prepun zarobljenicima. Bili smo već tri dni bez jela i pića, pa nije bilo potrebe ni za velikom niti za malom nuždom. Strah se uvukao i u kosti i u dušu. Pojavila su se stalne neljzvejsnost kamo i dokle nas vode. Vlak se zadržao na željezničkoj postaji na kojoj je pisalo Veliko Trogovište gdje je zadržan svaki dio- tješto poslijepodne do sumraka. Strážari su sada bili ujak crvenim trankama oko rukeva, naružani puškama, a govorili su čisto kaj- kavski. Dočuo sam da vlak kreće prema Krapini. Odučilo sam iskočiti. A što sam na- udu, bila sam u dužini: kada je vlak krenuo krenuo u smjeru Krapine. I što mi skok iz- vjeka smrti! značio je život, a duboko vje- ruje da me je Božja Providnost sačuvala od svjetlosti i smrti. U vlakovima su bili i tak prepun žručenih hrvatskih vojnika i civila s Bleiburškog polja te iste noći od 18. na 19. svibnja 1945. na najzvrjerski način je po- bujano nedaleko od Krapine u Macelskoj šumi, na lokalitetima Ilovac i Lepa bukva. Procijenjuje se da je onih svibanjskih i lipanjskih dana 1945. godine u blizini oko 20 li- skuća Hrvata starih između 17 i 45 godina.

Ta je bio razlog da se s konasim lipnja proš- 1945. na HTV-u u emisiji "Slukom na silu- ku" pojavio kao gost predsjednik Državne komisije za ispitivanje ratnih i poratnih žrtva- va i židovna Vuka Vukojević, koji je tada taj- pronađen pretek glatjeljstvu, pokazao i zamolio sve koji bi mogli pripomoći u ras- svjetljavanju te 48-godišnje tajne da se jave, a naročito župnike da u svojim župnim knji- gama vjerdanih pokušaju naći tko je vjero- čuo Zoru, kako bi se došlo do imena i prez- imena vlasnika vjerdanoga zatvornog prstena.

Nećak naše pokoljnice gospođe Zore Heger, gledao je u supruku i sutradan i ka- molio tje Zoru da mu pokaže njezin vjen- čani prsten. Na prstenu je bilo ugravirano: "LEONI" i "20. VII. 1920." te je 48-godišnja tajna bila otkrivena i svijetle se je govorila ona pučka izreka: "Zaklala se zemlja raju da se tajne sve doznaju."

Pokoljnika je imalo sreću da sazna istinu o grobu voljelog suptinika i sutradan je i ka- pogubljen od zločinaca ruke. Doživjela je i ostvarenje svojih mlađenčinskih ideala, po- novnu uspostavu samostane i neovisne države Hrvatske.

Kako je nekadašnja poli- tička sužnjica srpskoga jugokomunističkog reži- ma Zora Heger, nepos- redno pred svoju smrt, nakon 48 godina sazna- la istinu o mučeničkoj smrti svoga supru- ga, časnika NDH, nakon što ga je engleska vojska kod Maribora zajedno s tisućama drugih Hrvata izručila-parizanima-61- vojvodanske divilje ju- goslovenske armije – čudnom igrom sudbi- ne, autor ovih redaka bio je, u istome vlakui smrti s Leonom Hegerom i na optuženičkoj klupi s nje- govom ženom Zorom, a da ih nije poznao

tičkog centra, kao i nekih tehničkih škola, koji su nosili engleske vojničke košulje (zvane partizanske) i kape litovske s crve- nom zvijezdom, a naružani pištoljima i boksima.

Kada je ta čudna kolona točno u 8 sati počela ulaziti u dvoranu, mi optužnici, bli- jedi i iscrpljeni od silnih batanja koje smo pri- mili i dovedeni na suđenje ravno iz samica, okruženi brojnim naružanim stražarima, či- je su crne uniforme sa svijetloplavim ozna- kama odudarale od naših blijedih lica, gale- rije je počela pljeskati i lupati nogama te uzvikivati: "Smrt izdajcima narodna!" i "Neće- mo da žive!" Međim publikom, naše majke s maramicom u rukama u to vrijeme bisale su suze, kao i Zdenka, sestra tete Zore. Iako im je srce od tuge pucalo, uzdignuta su čela odbijale prezirne poglede publike u dvorani članova SKOJ-a, AFZ-a i KPJ.

Kaznionica za žene

Nakon trodnevne rasprave osuđeni smo presudom br. K-404/4 kao malotijelne na kazne lišeno slobode s prisilnim radom (po- sitelj preddefinicija – strogi zatvor u trajanju od 1 do 5 godina, a posebnom odlukom ta- dašnjega Ministarstva prosvjete doživotno smo izbačeni iz svih škola u Hrvatskoj zbog krivičnih djela protiv naroda i države jer smo skidali po razredima u školama Titove slike i pisali parole "Dolje boljševizam i KPJ!", "Hrvatska pamti!" i dr.

Jedna, punoljetna osoba među nama, gospođa Zora Heger, osuđena je na 6 godi- na lišeno slobode s prisilnim radom i 2 go- dine gubitka građanskog prava nakon izdaje- ne kazne. I to samo zbog toga što je jed- nom od članova TOHO-a pružila utočište i omogućila pretek Velike Gorice kojim iz Za- greba. No, nažalost, pomoću provokatorice Mele Soljačić i mojeste sestree Anđelke Ga- pek je iz zajedice ubijen 9. svibnja 1947. u Slavonskoj Okrahovici, čok smo još bili po- put strajnom. Bio je 48-godišnjak, iz klasi- čne gimnazije u Zagrebu.

Drugi član TOHO-a Marjan Hrvot, učenik 6. razreda IV. muške gimnazije u Zagrebu, također je ubijen kada je upao u zasjedu Udbe predvođenoj svoju skupinu u akciju na gimnaziju na Rooseveltovu trgu u Zagrebu (danas Muzel Mimara).

Ne treba posebno naglašavati da smo svi osuđeni kao i gospođa Zora Heger do- dani kada izdržali dosuđene kazne, s time što je gospođa Zora svoju kaznu iz- državala u kaznionici za žene u Požegi, a mi stajali do punoljetnosti u tzv. malotijelnic- me odjelcu kaznionici u Lepoglavu, a četvrti- cima nakon punoljetnosti u kaznionici u Staroj Gradskoj.

U vlakui smrti

U jednom takvom vlakui smrti nalazio sam se i ja kao 15-godišnjak. U noći s 15. na 16. svibnja 1945. kada je nakon Bleibur- ške poljane mogao oca, ujaka i mene od En- gleske preuzela 61. vojvodanska divilja 3. ar- mije JA, stigli smo na dvoragovski put. Tu počinju kavanja i knjiži put. Do 60 km udal- jenoga Maribora morali smo trčati uz dra- ku. Trk, bando... trk! onih koji su na konjima pratili nepreglednu kolonu već tad izbezu- menjih zarobljenika. Ako bi tko pao, "voin- jaci" bi ga žmajarom ustrijelio. To je bio trk s prepunom. Da se sačuvala ušla, trebalo je preskakati u trku i mrtve i rukeše ih deke onih ispred. Dio te krvave kolone uveče je

puti da se s nekoliko riječi oporiti od toliko cijenjene i poštovane drage tete Zore. Tako je započela, a riječi su izvirale iz srca i dna duše i sve što je kazala, a kazala je dosta, govorila je kao svjedokinja života jedne hrabre Hrvatice.

Skidali Titove slike

Autor ovih redaka prvi put je susreo hrvatsku mučenicu Zoru Heger u petak 21. kolovoza 1947. g. kada je u vodstvu policijara dovedio iz zatvora Okružnoga suda u Za- grebu. Pred velikom dvoranom toga suda na Zrinjevcu br. 5 formirala se kolona po sistemu između dva mlinara, jedan od- nos na optuženih članova TOHO-a (Tajna orga- nizacija hrvatske omladine), a bilo nas je je- danest i svi učenici zagrebačkih gimnazija 6. i 7. razreda (dakle, svi mahom malotijel- ci). Kao dvanaesta i jedina odrasla i ženska osoba koja bi nam svima mogla biti majka je razlika u godinama bila veća od tri de- setljeća bila je Zora Heger, rođena 1899. u Virovici.

Velika dvorana zagrebačkoga Okružno- ga narodnog suda za grad Zagreb, kako pi- se na zigu naše presude, kada je nas uvo- diše pred veliko krivično vijeće, čiji je pre- sjednik bio Stjepan Pramuš, a prije te fun- kcije vozač ZET-ova tramvajia, bila je puna, jer je zanimanje za suđenje bilo veliko a u vjerskui je suđenje bilo i najvječno. Galeriju su zaposjeli sudbeni izvodi, ukati i batinaši a to su bili mahom učenic iz- titarske gimnazije "Marašal Tito" u Za- grebu iz Gundulićeve 30, danas Evgenji- li-

SJEĆANJA

STRATIŠTE U MACELJSKOJ ŠUMI OTKRILLO JOŠ JEDNU HRVATSKU PRIČU

Piše:

Zvonimir ZORIĆ

Napustila nas je znanijek jedna od političkih sužnjica bivšeg srpskoga jugokomunističkog sustava iz zloglasnoga ženskog zatvora u Slavonskoj Požegi, gospođa Zora Heger.

Ukop je bio na zagrebačkome groblju Mirogoj, uz prisutnost sestre Zdenke, nećakinja sa supružima i djecom, kao i druge bliže i dalje rodbine, te suosudenika sa sudskoga procesa iz 1947. g. i nemaloga broja pokojničkih suputnica iz požeškoga logora onih teških godina robljanja od 1947. do 1953. godine. Došle su da se poklone posmrtnim ostacima svoje drazete tete Zore, kako su je u ono vrijeme nazivale iz poštovanja i zbog njezina dostojanstvena podnošenja teškoga zatvorskog režima. Bila im je uzorom u dobroti i domoljublju, primjerom da za domovinu Hrvatsku i njezinu slobodu i najveće žrtve nisu uzaludne.

Da je bila takva, posvjedočila je i jedna sijeda gospođa među prisutnima nad otvorenim grobom kada je iz mnoštva izašla i približila se grobu (poslije sam saznao da je to prof. Zorka Zubović, pokojničina suputnica) i zamolila žalobni skup da joj do-

Nakon Bleiburga, nepregledna kolona zarobljenika ukrcavana je u «vlakove smrti»

stigao u Maribor, ali moj otac Grga Zorić i moj ujak Josko Karić nikad nisu stigli. Ostali su kao i tisuće i tisuće drugih Hrvata na tome krivcu putu do Maribora.

Sutradan 17. svibnja 1945. ukrcali su nas u željezne visoke vagone, one za prevoz ugljena, na željezničkoj stanici Maribor, uz jaku naoružanu pratnju uniformiranih partizana. Predvečer je vlak krenuo, prepun zarobljenicima. Bili smo već treći dan bez jela i pića.

Veliko Trgovište gdje je zaustavljen stajao cijelo poslijepodne do sumraka. Stražari su sada bili civili s crvenim trakama oko rukava, naoružani puškama, a govorili su čisto kajkavski. Dočuo sam da vlak kreće prema Krapini. Odlučio sam iskočiti. A što sam namurio, to sam i učinio kada je vlak u sumrak krenuo u smjeru Krapine. Taj moj skok iz «vlakova smrti» značio je život, a duboko vjerujem da me je Božja Providnost sačuvala kao svjedoka tih strahota. Naime, taj vlak prepun izručenih hrvatskih vojnika i civila s Bleiburškog polja te iste noći od 18. na 19. svibnja 1945. na najzvjerskiji način je pobijanjo nedaleko od Krapine u Maceljskoj šumi, na lokalitetima Ilovac i Lepa buka. Procjenjuje se da je onih svibanjskih i lipanjskih dana 1945. godine tu ubijeno oko 20 tisuća Hrvata starih između 17 i 45 godina.

Tek 45 godina poslije otkrivena je dobro čuvana tajna o stratištima Macelja. Počela su i neka iskopavanja, ali su iznenada prekinuta.

Otkrivena tajna

Na jednome iskopanom kosturu na lokalitetu Ilovac, gotovo na vrhu Macelja, pronađen je zlatni vjenčani prsten na kojemu je bilo ugravirano «20. VIII. 1920.» i «ZORA». To je bio razlog da se je koncem lipnja prošle 1993. na HTV-u u emisiji «Slikom na sliku» pojavio kao gost predsjednik Državne komisije za ispitivanje ratnih i poratnih zrtava i zločina Vice Vukojević, koji je tada taj pronađen prsten gledateljstvu pokazao i zamolio sve koji bi mogli pripomoći u rasvjetljavanju te 48-godišnje tajne da se jave, a naročito župnike da u svojim župnim knjigama vjenčanih pokušaju naći tko je vjenčao Zoru, kako bi se došlo do imena i prezimena vlasnika vjenčanoga zlatnog prstena.

Nećak naše pokojnice gospođe Zore Heger, gledao je tu emisiju i sutradan je zamolio tetu Zoru da mu pokaže njezin vjenčani prsten. Na prstenu je bilo ugravirano: «LEON» i «20. VIII. 1920.», te je 48-godišnja tajna bila otkrivena. I ovdje se je potvrdila ona pučka izreka: «Zaklela se zemlja raju da se tajne sve doznaju.»

Pokojnica je imala sreću da sazna istinu o grobu voljenog supruga te kada je i kako pogubljen od zločinačke ruke. Doživjela je i ostvarenje svojih mladenačkih ideala, ponovnu uspostavu samostalne i neovisne države Hrvatske.

Kako je nekadašnja politička sužnjica srpskoga jugokomunističkog režima Zora Heger, neposredno pred svoju smrt, nakon 48 godina saznala istinu o mučeničkoj smrti svoga supruga, časnika NDH, nakon što s tisućama drugih Hrvata izručila partizanima 61. vojvođanske divizije Jugoslavenske armije — Čudnom igrom sudbine, autor ovih redaka bio je u istome «vlakcu smrti» s Leonom Hegerom i na optuženičkoj klupi s njegovom ženom Zorom, a da ih nije poznavao

PRSTEN S GROBIŠTA

tičkog centra, kao i nekih tehničkih škola, koji su nosili engleske vojničke košulje (zване partizanske) i kape titovke s crvenom zvijezdom, a naoružani pištoljima i bokserima.

Kada je ta čudna kolona točno u 8 sati počela ulaziti u dvoranu, mi optuženici, bili jedni i iscrpljeni od silnih batina koje smo primili i dovedeni na suđenje ravno iz samica, okruženi brojnim naoružanim stražarima, čije su crne uniforme sa svijetloplavim oznakama odudarale od naših blijedih lica, galeirija je počela pljeskati i lupati nogama te uzvikivati: «Smrt izdajcima naroda!» i «Nećemo da žive!». Među publikom, naše majke s maramicom u rukama u to vrijeme brisale su suze, kao i Zdenka, sestra tete Zore, iako im je srce od tuge pucalo, uzdignuta su čela odbijale prezirne poglede publike u dvorani članova SKOJ-a, AFŽ-a i KPJ.

Kaznionica za žene

Nakon trodnevne rasprave osuđeni smo presudom br. K-404/4 kao maloljetnici na kazne lišenja slobode s prisilnim radom (poslije predefinicija — strogi zatvor) u trajanju od 1 do 5 godina, a posebnom odlukom tadašnjega Ministarstva prosvjete doživotno smo izbačeni iz svih škola u Hrvatskoj zbog krivičnih djela protiv naroda i države jer smo skidali po razredima u školama Titove slike i pisali parole «Dolje boljševizam i KPJ!», «Hrvatska pamti!» i dr.

Jedina punoljetna osoba među nama, gospođa Zora Heger, osuđena je na 6 godina lišenja slobode s prisilnim radom i 2 godine gubitka građanskih prava nakon izdržane kazne, i to samo zbog toga što je jednom od članova TOHO-a pružila utočište i omogućila preko Velike Gorice bijeg iz Zagreba. No, nažalost, pomoću provokatorice Micke Soljačić i njezine sestre Anđelke Capek je iz zasjede ubijen 9. svibnja 1947. u Slavonskoj Orhovichu, dok smo još bili pod istragom. Bio je učenik 6. razreda II. klasične gimnazije u Zagrebu.

Drugi član TOHO-a Marijan Hrvoj, učenik 6. razreda IV. muške gimnazije u Zagrebu, također je ubijen kada je upao u zasjedu Udbe predvodivši svoju skupinu u akciji na gimnaziju na Rooseveltovu trgu u Zagrebu (danas Muzej Mimara).

Ne treba posebno naglašavati da smo svi osuđeni kao i gospođa Zora Heger do zadnjega dana izdržali dosuđene kazne, s time što je gospođa Zora svoju kaznu izdržavala u kaznionici za žene u Požegi, a mi ostali do punoljetnosti u tzv. maloljetničkoj kaznionici u Lepoglavi, a četvoriца nakon punoljetnosti u kaznionici u Staroj Gradskoj.

Pisca ovih redaka uz gđu Zoru veže još jedan značajan događaj. O njemu sam saznao 15. srpnja 1993. u TV-emisiji HRT-a «U potrazi» iz priče o «Prstenu iz Maceljske šume». Tom reportažom dokazano je da je vlasnik toga vjenčanog prstena bio Leonard Heger, suprug gospođe Zore Heger, koji je ubijen u svibnju 1945. godine. Bio je časnik oružanih snaga NDH, kojega je engleska vojska zajedno s još stotinama tisuća Hrvata izručila Titovim partizanima kod Bleiburga, a ovi ih jednim dijelom vlakovima dovozili i do Krapine te u Maceljskoj šumi na najzvjerskiji način pobijali.

U «vlakcu smrti»

U jednom takvom vlakcu smrti nalazio sam se i ja kao 15-godišnjak. U noći s 15. na 16. svibnja 1945., kada je nakon Bleiburške poljane mogao oca, ujaka i mene od Engleza preuzela 61. vojvođanska divizija 3. armije JA, stigli smo na dravogradski most. Tu počinju kalvarija i križni put. Do 60 km udaljenoga Maribora morali smo trčati uz druku: Trk, bando... trk! onih koji su na konjima pratili nepreglednu kolonu već tad izbezumljenih zarobljenika. Ako bi tko pao, «konjanik» bi ga šmašerom ustrijelio. To je bio trk s preponama. Da se sačuva glava, trebalo je preskakati u trku i mrtve i ruksake ili deke onih ispred. Dio te krvave kolone uvečer je

pusti da se s nekoliko riječi oprostiti od toliko cijenjene i poštovane drage tete Zore. Tako je započela, a riječi su izvirale iz srca i dna duše i sve što je kazala, a kazala je dosta, govorila je kao svjedokinja života jedne hrabre Hrvatice.

Skidali Titove slike

Autor ovih redaka prvi put je susreo hrvatsku mučenicu Zoru Heger u petak 21. kolovoza 1947. g. kada ju je vod milicionara dovodio iz zatvora Okružnoga suda u Zagrebu. Pred velikom dvoranom toga suda na Zrinjčevu br. 5 formirala se kolona po sistemu između dva milicionara jedan od nas optuženih članova TOHO-a (Tajna organizacija hrvatske omladine), a bilo nas je jedanaest i svi učenici zagrebačkih gimnazija 6. i 7. razreda (dakle, svi mahom maloljetnici). Kao dvanaesta i jedina odrasla i ženska osoba koja bi nam svima mogla biti majka jer je razlika u godinama bila veća od tri desetljeća bila je Zora Héger, rođena 1899. u Vrbovskome.

Velika dvorana zagrebačkoga Okružnoga narodnog suda za grad Zagreb, kako piše na žigu naše presude, kada su nas uveli pred veliko krivično vijeće, čiji je predsjednik bio Stjepan Pramuš, a prije te funkcije vozač ZET-ova tramvaj, bila je puna, jer je zanimanje za suđenje bilo veliko a u «Vjesniku» je suđenje bilo i najavljeno. Galeriju su zaposjeli dovedeni tzv. ukači i batinaši a to su bili mahom učenici tzv. Partizanske gimnazije «Maršal Tito» u Zagrebu iz Gundulićeve 30, danas Evangelis-